

POSTANOWIENIE

Dnia 15 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku J.M.
przy uczestnictwie T.H. i F.H.
o stwierdzenie nabycia własności na drodze zasiedzenia,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 15 kwietnia 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestników postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku
z dnia 24 października 2019 r., sygn. akt III Ca 954/17,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. stwierdza, że wnioskodawca i uczestnicy ponoszą koszty postępowania kasacyjnego związane ze swoim udziałem w sprawie;**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Gdańsku na rzecz adwokata M.H. wynagrodzenie w kwocie 450 (czterysta pięćdziesiąt) zł, powiększonej o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestnikom T.H. i F.H. z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestników T.H. i F.H. od postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 24 października 2019 r., sygn. akt III Ca 954/17 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Nieważność postępowania przed Sądem drugiej instancji skarżący upatrują w zmianie składu orzekającego Sądu drugiej instancji, dokonanej z naruszeniem zasady niezmienności składu orzekającego wynikającej z art. 47b § 1 i 2 oraz art. 47a u.s.p. Pierwotny skład Sądu drugiej instancji wynika z zarządzenia Przewodniczącego Wydziału z dnia 31 października 2017 r., który zmienił skład zarządzeniem z dnia 29 stycznia 2019 r. w związku z przejściem SSO E.P. w stan spoczynku i w jej miejsce wyznaczył innego sędziego, bez losowania. Drugą przyczynę nieważności uczestnicy upatrują w pozbawieniu ich możliwości obrony swych praw wskutek pominięcia przez Sąd Okręgowy ich wniosku z dnia 21 czerwca 2018 r. o ponowne przeprowadzenie oględzin przez innego biegłego i z ich osobistym udziałem, bowiem w oględzinach, które odbyły się w dniach 18 kwietnia i 19 czerwca 2018 r. nie brali udziału bez własnej winy.

Zasadniczo nieważność postępowania ze względu na niewłaściwy skład bywa łączona z sytuacjami, gdy w danej sprawie orzekał sędzia, który nie był uprawniony do orzekania z uwagi na wyłączenie z mocy ustawy (art. 48 k.p.c.) albo został wyłączony od orzekania na podstawie art. 49 k.c., względnie sędzia nie był uprawniony do orzekania w danej instancji (np. sędzia Sądu Rejonowego orzekał w drugiej instancji bez stosownej delegacji), albo też w składzie brała udział osoba, której nie przysługuje status sędziego. W świetle art. 45 Konstytucji RP, czy art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, rozpoznanie sprawy przez sąd, którego skład uległ zmianie nie oznacza automatycznie, że zostało w ten sposób naruszone prawo strony do sprawiedliwego rozpoznania sprawy przez właściwy, bezstronny i niezawisły sąd (w kwestii rozumienia przesłanek niezawisłości i niezależności sądu zob. uzasadnienie wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 19 listopada 2019 r., w sprawach C - 585/18, C - 624/18 i C - 625/18 oraz uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I -4110-1/20); na temat składu sprzecznego z przepisami prawa, jako przyczyny nieważności postępowania zob. też orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 18 grudnia 1969 r., III CZP 119/69, OSPiKA 1970, nr 1, poz. 4, z dnia 19 stycznia 1977 r., IV CR 219/77, nie publ., z dnia 22 lutego 2007 r., III CZP 160/06, OSNC 2008, nr 1, poz. 7, z dnia 5 listopada 2009 r., II PZP 11/09, BSN 2009, nr 11.

W uchwale z dnia 5 grudnia 2019 r., III UZP 10/19, Sąd Najwyższy stwierdził, że rozpoznanie sprawy w postępowaniu apelacyjnym przez skład trzyosobowy, w którym jednego z członków składu, niebędącego referentem, wyłonionego w drodze losowania (§ 50 ust. 1 zw. z § 54 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych, Dz. U. poz. 1141; dalej: „regulamin”), a przebywającego na planowanym urlopie wypoczynkowym, zgłoszonym do planu urlopów przed wyznaczeniem rozprawy apelacyjnej, zastępuje wyznaczony przez Przewodniczącego Wydziału zastępca, o którym mowa w § 72 regulaminu, stanowi naruszenie zasady niezmienności składu wynikającej z art. 47b § 1 i 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 2072; dalej: „u.s.p.”) i w konsekwencji prowadzi do nieważności postępowania z powodu rozpoznania sprawy przez skład orzekający sprzeczny z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Z kolei w uchwale z dnia 16 lutego 2021 r. III CZP 9/20, Sąd Najwyższy wskazał, że naruszenie zasady niezmienności składu sądu wyznaczonego do rozpoznania apelacji, polegające na bezpodstawnym wyznaczeniu zastępcy sędziego niebędącego referentem (który w tym czasie przebywał wprawdzie na urlopie wypoczynkowym, ale plan urlopów był już znany przed skierowaniem sprawy na rozprawę), może powodować sprzeczność składu orzekającego z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

W niniejszej sprawie stan faktyczny jest jednak odmienny, o tyle, że jeden z członków składu orzekającego nie mógł orzekać w tej sprawie, ze względu na przejście w stan spoczynku. Zgodnie z art. 47b § 1 u.s.p. zmiana składu sądu mogła więc nastąpić, ponieważ rozpoznanie sprawy w dotychczasowym składzie nie mogło nastąpić. Jak stanowi art. 47b § 3 tej ustawy, decyzje w kwestii zmiany składu podejmuje prezes sądu albo upoważniony przez niego sędzia. Należy jednak zauważyć, że art. 47 b § 1 odsyła do odpowiedniego stosowania art. 47a, ale bez wskazania konkretnej jego jednostki redakcyjnej (zawiera cztery paragrafy). W związku z tym ustawodawca nie przesądził jednoznacznie, że w takiej sytuacji następuje losowanie nowego sędziego. Z art. 47a § 1 wynika, że sprawy są przydzielane losowo, chyba że sprawa podlega przydziałowi

sędziemu pełniącemu dyżur; zasady zastępstwa określa art. 45 § 1, przy czym w § 2 ustawodawca odwołuje się do zapewnienia sprawności postępowania.

Zważywszy więc na kazuistykę i niejasność przepisów, które zapewniają sędziom funkcyjnym pewien zakres swobody, w celu zapewnienia sprawności postępowania oraz odesłanie w art. 47b § 1 jedynie do odpowiedniego stosowania art. 47a, który nie daje jednoznacznych wyników, brak podstaw do przyjęcia, że postępowanie przed Sądem drugiej instancji jest dotknięte nieważnością ze względu na skład sprzeczny z ustawą.

Dodatkowe wyjaśnienia w kwestii zasad dotyczących wyznaczania składów orzekających Przewodniczący Wydziału przedstawił w piśmie z dnia 29 grudnia 2020 r. i załączonych dokumentach (k. 602 - 605).

W orzecznictwie, na gruncie art. 379 pkt 5 k.p.c., zostało już wyjaśnione, że pozbawienie możliwości obrony swych praw zachodzi, jeżeli z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów kodeksu postępowania cywilnego, których nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji, strona nie mogła, wbrew swej woli, brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2020 r., I PK 249/18, nie publ. i przywołane w uzasadnieniu orzecznictwo).

Odpis opinii biegłego stanowiącej mapę sporządzoną na podstawie postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 4 stycznia 2018 r. (k. 355) został doręczony pełnomocnikowi uczestników (k. 469), a zatem mieli możliwość zapoznania się i zgłoszenia merytorycznych zarzutów, w sytuacji gdy ich wniosek o wyłączenie biegłego został oddalony postanowieniem z dnia 29 stycznia 2019 r. (k. 425), doręczonym ich pełnomocnikowi (k. 431). Należy zauważyć, że biegły sporządził opinię - mapę podziałową na podstawie konkretnego polecenia Sądu (ze wskazaniem wersji k. 355). Doręczenie pełnomocnikowi uczestników mapy sporządzonej przed biegłym, przed wydaniem orzeczenia końcowego, nie daje podstaw do przyjęcia, iż uczestnicy zostali pozbawieni możliwości obrony swoich praw w sposób kwalifikujący postępowanie przed Sądem drugiej instancji jako nieważne.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej skarżący upatrują w naruszeniu art. 381 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 281 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. polegające na oddaleniu ich wniosku dowodowego oraz wniosku o zmianę biegłego sądowego w związku z zaistnieniem przesłanki z art. 49 k.p.c.

Uczestniczy wniosek o wyłączenie biegłego sądowego motywowali stronniczością w określeniu przez niego granicy nieruchomości (k. 407).

Trzeba mieć jednak na uwadze okoliczność, o czym była już mowa wyżej, iż biegły sądowy sporządził mapę w oparciu o konkretne zlecenie Sądu Okręgowego, które z kolei było wynikiem przeprowadzonego postępowania dowodowego w pierwszej instancji i sporządzonej również w tamtym postępowaniu opinii - mapy podziałowej przez biegłego sądowego. Konieczność sporządzenia uzupełniającej opinii wiązała się z takim oznaczeniem przedmiotu zasiedzenia, aby możliwe było ujawnienie podziału nieruchomości (i w efekcie wyodrębnienia przedmiotu postępowania) w księdze wieczystej i w ewidencji gruntów.

Przedmiotem sprawy było bowiem zasiedzenie części nieruchomości. Sąd drugiej instancji orzekając reformatoryjnie wskazał, że dokonana korekta wynikała z faktu, iż rozszerzenie zakresu posiadania wnioskodawcy (w stosunku do tego który istniał od listopada 1971 r.) nastąpiło dopiero w 1998 r. W efekcie Sąd stwierdził zasiedzenie w zakresie części nieruchomości odpowiadającej, zgodnie z mapą biegłego, działce nr 2064/1 o powierzchni 157 m² (Sąd Rejonowy stwierdził zasiedzenie w zakresie części tej nieruchomości o powierzchni 164 m²).

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej uczestnicy nie wykazali, by Sąd Okręgowy dopuścił się tego rodzaju uchybień procesowych, które mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy, jak tego wymaga art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a w konsekwencji nie wykazali, że ich skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna w wyżej przedstawionym pojęciu przesłanki przyjęcia jej do rozpoznania.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł w oparciu o art. 520 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c.

O wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi z urzędu orzeczono na podstawie art. 29 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o advokaturze (j.t. Dz. U. 2020, poz. 1651, ze zm.) w zw. z § 11 pkt 1, § 8 pkt 3, § 16 ust. 4 pkt 2, § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r. poz. 18), mając na względzie okoliczność że pełnomocnik z urzędu reprezentował dwóch uczestników. Przyznane wynagrodzenie obejmuje łączną kwotę (tj. 2 x po 225 zł), obliczoną od wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia.

as]

jw